DĖL SIŪLOMŲ NEDARBO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO PAKEITIMŲ

2026 m. lapkričio 19 d., Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Juozui Olekai
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrei Ingai Ruginienei
Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo nariams

Gerbiami Seimo nariai, gerbiama ministre,

Kreipiamės dėl Seimo narių Dariaus Razmislevičiaus ir Jūratės Zailskienės įregistruotų Nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimų, kuriais siūloma vienam mėnesiui atidėti nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimą darbuotojams, nutraukusiems darbo santykius savo iniciatyva be svarbių priežasčių.

Nepritariame šiam siūlymui ir raginame jo nepalaikyti. Manome, kad siūlomas reguliavimas nepagrįstai perkelia atsakomybę darbuotojams, riboja jų socialines garantijas ir gali dar labiau padidinti skurdo riziką žmonėms, kurie ir taip gyvena finansiškai pažeidžiamoje padėtyje.

1. Nedarbo socialinis draudimas – žmogaus užsitarnauta socialinė garantija.

Nedarbo socialinis draudimas yra socialinės apsaugos sistema, kurios paskirtis – apsaugoti žmogų nuo pajamų praradimo netekus darbo. Darbuotojai moka socialinio draudimo įmokas, todėl turi pagrįstą lūkestį, kad įvykus draudžiamajam įvykiui jiems bus suteikta įstatyme numatyta apsauga.

Darbo santykių nutraukimas savo iniciatyva savaime nereiškia piktnaudžiavimo socialinio draudimo sistema. Žmonės išeina iš darbo dėl įvairių priežasčių: netinkamų darbo sąlygų, psichologinio spaudimo, per didelio darbo krūvio, konfliktų, šeiminių aplinkybių ar kitų asmeninių ir profesinių priežasčių.

Be to, praktikoje pasitaiko atvejų, kai darbdaviai patys spaudžia darbuotojus parašyti prašymą išeiti iš darbo savo noru. Todėl vien formalus darbo santykių nutraukimo pagrindas ne visada atskleidžia tikrąsias darbuotojo pasitraukimo aplinkybes.

Valstybė neturėtų versti žmonių rinktis tarp teisės pasitraukti iš netinkamų darbo santykių ir finansinio saugumo.

2. Spręskime piktnaudžiavimo problemą, o ne bauskime visus darbuotojus.

Suprantame ir palaikome siekį užkirsti kelią realiam piktnaudžiavimui socialinio draudimo sistema. Tačiau manome, kad pasirinkta priemonė nėra tinkama.

Jeigu problema yra piktnaudžiavimas, turi būti ieškoma būdų jį nustatyti, kontroliuoti ir užkardyti. Negalima visų žmonių, kurie nutraukia darbo santykius savo iniciatyva, automatiškai prilyginti piktnaudžiautojams.

Šiuo atveju, kyla pagrįstų klausimų, į kuriuos būtina atsakyti: ar projekto rengėjai turi duomenų, kiek žmonių iš tiesų piktnaudžiauja nedarbo socialinio draudimo sistema, kiek laiko jie lieka bedarbiais ir ar išmokos mokėjimo atidėjimas iš tikrųjų paskatintų juos greičiau įsidarbinti?

Vien tai, kad didelė dalis nedarbo išmokų gavėjų išėjo iš darbo savo iniciatyva, nėra piktnaudžiavimo įrodymas.

3. Nedarbo išmokos mokėjimo atidėjimas gali palikti darbo netekusius žmones be pajamų tuo metu, kai jiems labiausiai reikalinga socialinė apsauga.

Siūlomas pakeitimas gali turėti neproporcingai didelį poveikį mažas pajamas gaunantiems žmonėms.

Ne visi darbuotojai turi santaupų leidžiančių kelias savaites ar mėnesį išgyventi be pajamų. Valstybės duomenų agentūros duomenims 2025 m. 41,1 proc. Lietuvos gyventojų negalėjo apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų, Ypač pažeidžiamoje padėtyje gali atsidurti vieniši tėvai, šeimos, turinčios finansinių įsipareigojimų, mažas pajamas gaunantys darbuotojai ir asmenys, kurių atlyginimas vos padengia būtinąsias gyvenimo išlaidas.

Netekus darbo, žmogui ir toliau reikia mokėti būsto paskolą ar nuomą, komunalinius mokesčius, pirkti maistą, išlaikyti vaikus ir vykdyti kitus finansinius įsipareigojimus.

Jeigu nedarbo išmoka pradedama mokėti tik praėjus mėnesiui, o ji mokama už praėjusį laikotarpį, pirmųjų pajamų žmogus gali sulaukti dar vėliau.

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2025 m. Lietuvoje 26,3 proc. gyventojų grėsė skurdas arba socialinė atskirtis. Tai rodo, kad gyventojų finansinis atsparumas nėra savaime suprantamas dalykas, o papildomas pajamų praradimo laikotarpis gali turėti rimtų pasekmių.

Kaip skelbia Valstybės duomenų agentūra, 2025 m. net 62 proc. bedarbių Lietuvoje patyrė skurdo riziką. Tarp vienišų tėvų, auginančių vaikus, šis rodiklis siekė 33,2 proc.

Dar iškalbingesni 2026 m. vasarį Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo užsakymu atliktos reprezentatyvios gyventojų apklausos rezultatai: 30,4 proc. mažiausias pajamas gaunančių žmonių nurodė, kad jiems trūksta pinigų maistui, o 35,2 proc. – kad trūksta lėšų būsto nuomai ir komunaliniams mokesčiams. Pinigų maistui stokojančių mažiausias pajamas gaunančių žmonių dalis per metus išaugo nuo 22,1 iki 30,4 proc.

Šie duomenys rodo, kad net ir trumpalaikis pajamų praradimas gali turėti rimtų pasekmių žmonėms, neturintiems finansinio rezervo. Papildomas išmokos laukimo laikotarpis gali dar labiau pagilinti jų finansinius sunkumus, paskatinti įsiskolinimą ir padidinti socialinės paramos poreikį.

Todėl, mūsų įsitikinimu, svarstant siūlymus ir prieš priimant sprendimus reikia žvelgti atsakingai ir įvertinti tai, kiek žmonių dėl tokio sprendimo gali atsidurti skurde, būti priversti skolintis arba kreiptis socialinės paramos.

4. Būtina įvertinti visas darbo santykių nutraukimo aplinkybes.

Darbo kodeksas numato skirtingus darbo sutarties nutraukimo pagrindus, todėl reikalinga aiškiai įvertinti, ar siūlomas apribojimas būtų taikomas tik nutraukus darbo sutartį pagal Darbo kodekso 55 straipsnį, ar ir kitais atvejais, įskaitant Darbo kodekso 36 straipsnyje numatytą išbandymo laikotarpio nutraukimą.

Darbuotojas turi turėti realią galimybę nutraukti netinkamus darbo santykius, nepatirdamas papildomos finansinės bausmės už tokį sprendimą.

Projekto rengėjai, remdamiesi 2025 m. rugpjūčio „Sodros“ duomenimis, nurodo, kad apie 65 proc. nedarbo socialinio draudimo išmokų gavėjų darbo sutartis nutraukė savo iniciatyva be svarbių priežasčių.

Tačiau šis skaičius parodo darbo santykių nutraukimo teisinį pagrindą, o ne piktnaudžiavimo mastą. Jis neatsako į klausimą, kiek žmonių iš tiesų piktnaudžiauja socialinio draudimo sistema, kiek laiko jie lieka bedarbiais ir kokios buvo tikrosios jų pasitraukimo iš darbo priežastys.

5. Ar siūlomas reguliavimas nesumažins žmogui faktiškai priklausančios socialinės apsaugos apimties?

Tai vienas esminių klausimų, kuris kelia didelių abejonių, ir į jį būtina atsakyti prieš priimant bet kokius įstatymo pakeitimus.

Ar vienam mėnesiui atidėjus nedarbo išmokos mokėjimo pradžią, žmogui vėliau priklausys visas įstatyme nustatytas išmokos mokėjimo laikotarpis, ar faktiškai praras vieno mėnesio išmoką?

Pabrėžiame, kad nedarbo socialinio draudimo paskirtis – suteikti žmogui finansinį saugumą netekus darbo, o ne tapti priemone versti jį likti netinkamoje darbo vietoje arba bausti už sprendimą keisti savo gyvenimą.

Socialinė politika turi būti orientuota į žmogaus saugumą, orumą ir galimybes grįžti į darbo rinką, o ne į papildomų finansinių kliūčių kūrimą tuo metu, kai žmogus netenka pragyvenimo šaltinio.

Siekiant mažinti nedarbą ir užtikrinti racionalų socialinio draudimo lėšų naudojimą būtina stiprinti aktyvias užimtumo priemones, padėti žmonėms susirasti tinkamą darbą, užtikrinti tinkamas darbo sąlygas ir veiksmingai kontroliuoti realius piktnaudžiavimo atvejus, o ne mažinti ir taip jautrios grupės socialinių garantijų.

Atsižvelgdami į išdėstytus argumentus, raginame Seimo narius nepritarti siūlomiems Nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimams, o projekto rengėjus - atsisakyti šios iniciatyvos.

Tikimės, kad priimant sprendimus bus atsižvelgta ne tik į finansinius ar statistinius rodiklius, bet ir į realias Lietuvos žmonių gyvenimo sąlygas bei socialinės apsaugos sistemos paskirtį.

Pagarbiai,

Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo direktorė

Aistė Admoavičienė

Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos laikinoji pirmininkė

Dalia Jakutavičė